

DEFECTS IN THE SPEECH OF YOUNG CHILDREN

Klishaeva Guljan

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajinyoz, faculty of preschool education, special pedagogy: speech therapy, 3rd year student

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12732393>

ARTICLE INFO

Received: 04th July 2024
Accepted: 11th July 2024
Online: 12th July 2024

KEYWORDS

Speech, sound, articulation, peripheral disorders, functional disorders, asphyxia, stuttering, aphasia, oral speech, pedagogue, written speech disorder, oral speech disorder.

ABSTRACT

This article presents ideas about the correct formation of speech in preschool children, causes of speech defects, analysis and ways to correct them.

YOSH BOLALARNING NUTQIDAGI KAMCHILIKLAR

Klishaeva Guljan

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim fakulteti maxsus pedagogika: logopediya yo'nalishi 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12732393>

ARTICLE INFO

Received: 04th July 2024
Accepted: 11th July 2024
Online: 12th July 2024

KEYWORDS

Nutq, tovush, artikulyatsiya, periferik buzilishlar, funksional buzilishlar, asfiksiya, duduqlanish, afaziya, og'zaki nutq, pedagog, yozma nutq buzilishi, og'zaki nutq buzilishi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning to'g'ri shakllanishi, nutq kamchiliklarini yuzaga keltiruvchi sabablar, tahlillar va ularni tuzatish yo'llari haqida fikrlar keltirilgan.

Yosh bolalarda nutqning rivojlanishi ularning umumiy kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq, yosh bolalarda nutqida nuqsonlar paydo bo'lishi odatiy hol emas, bu ularning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin. Bu nuqsonlar artikulyatsiya buzilishlari, fonologik buzilishlar va ravonlik buzilishidan

tortib, apraksiya va dizartriya kabi og'irroq holatlarga bo'lishi mumkin. Yosh bolalarda keng tarqalgan nutq nuqsonlarini tushunish ota-onalar, tarbiyachilar va o'qituvchilar uchun bolalarga ushbu qiyinchiliklarni engishga yordam berish uchun tegishli yordam va aralashuvni ta'minlash uchun juda muhimdir. Yosh bolalarda tez-tez uchraydigan nutq nuqsonlaridan biri bu artikulyatsiyaning buzilishi bo'lib, bu bolaning tovush va bo'g'inlarni to'g'ri chiqarish qobiliyatiga ta'sir qiladi. Bu tushunish qiyin bo'lgan nutqqa olib kelishi mumkin va bolaning ham, ular bilan muloqot qilishga urinayotganlarning ham umidsizlikka olib kelishi mumkin. Artikulyatsiya buzilishlari turli yo'llar bilan namoyon bo'lishi mumkin, masalan, bir tovushni boshqasiga almashtirish, tovushlarni chiqarib tashlash yoki tovushlarni buzish. Misol uchun, bola "Bir" o'rniga "Biy" yoki "Non" o'rniga "Nana" deb aytishi mumkin.

Yosh bolalarda yana bir keng tarqalgan nutq nuqsoni - bu fonologik buzilishlar, bu tildagi tovushning asosiy naqshlari bilan bog'liq qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Fonologik nuqsonlari bo'lgan bolalar nutqida muayyan tovush naqshlari yoki qoidalarini tushunish yoki ishlab chiqarishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Masalan, bola "bv" yoki "suv" kabi unli tovushlar bilan muammoga duch kelishi mumkin, bu esa nutqida soddalashtirish yoki almashtirishga olib keladi. Fonologik buzilishlar bolaning boshqalar tomonidan tushunish qobiliyatiga, shuningdek, o'z fikrlarini aniq va to'g'ri ifodalash qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Ravon nutqning buzilishi, masalan, duduqlanish yoki chalkashlik ham yosh bolalarda keng tarqalgan nutq nuqsonlari hisoblanadi. Duduqlanish nutqning ravonligidagi buzilishlar, masalan, takrorlash, cho'zish yoki tovush yoki so'z bloklari bilan tavsiflanadi. Boshqa tomondan, chalkashlik, tushunish qiyin bo'lgan tez yoki tartibsiz nutqni o'z ichiga oladi. Ravon nutqi buzilgan bolalar ravon gapirishda qiynalishi mumkin va nutqida tashvishlanish yoki o'zini o'zi anglash mumkin.¹

Nutqning apraksiyasi - bu bolaning nutq tovushlarini ishlab chiqarish uchun artikulyatorlarning harakatlarini rejalashtirish va muvofiqlashtirish qobiliyatiga ta'sir qiluvchi yanada jiddiy nutq nuqsonidir. Apraksiya bilan og'rigan bolalar tovushlar va bo'g'inlarni to'g'ri tartibda ketma-ketlashtirishda muammolarga duch kelishi mumkin, bu ularning nutqida xatolarga olib keladi. Bu bolaning nima demoqchi ekanligini boshqalarga tushunishni qiyinlashtirishi va bolaning o'zini o'zi qadrlashi va boshqalar bilan muloqot qilishdagi ishonchiga ta'sir qilishi mumkin.

Dizartriya - bu bolaning nutq ishlab chiqarishda ishtirok etadigan mushaklarini boshqarish qobiliyatiga ta'sir qiluvchi yana bir og'ir nutq nuqsonidir. Dizartriya bilan og'rigan bolalarda nutqning zaiflashishi, zaif artikulyatsiya yoki zaif va noto'g'ri nutq tovushlari bo'lishi mumkin. Bu boshqalarga tushunish qiyin bo'lgan tushunarsiz nutqqa olib kelishi mumkin. Dizartriya miyaning nutqda ishtirok etadigan mushaklarni boshqarish qobiliyatiga ta'sir qiluvchi nevrologik kasalliklar yoki shikastlanishlar tufayli yuzaga kelishi mumkin.²

Ota-onalar, tarbiyachilar va o'qituvchilar uchun yosh bolalarda nutq nuqsonlari belgilaridan xabardor bo'lishlari va bolalarga ushbu qiyinchiliklarni engishda yordam berish uchun tegishli yordam va aralashuvni izlashlari juda muhimdir. Nutq nuqsonlarini bartaraf

¹ 1. Ayupova.M.Y. —Logopediyall O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti Toshkent -2007.

² Ayupova.M.YU —Korreksion ishlar metodikasi Ma'ruza matni .T-2001

etishda erta aralashuv muhim ahamiyatga ega va bolaning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini oshirishi mumkin. Nutq terapiyasi, individual davolash rejalari va qo'llab-quvvatlovchi muhitlar nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga va o'z salohiyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Yosh bolalarda keng tarqalgan nutq nuqsonlarini tushunish va zarur yordam va aralashuvni ta'minlash orqali biz bolalarga bu qiyinchiliklarni engib o'tishga va ularning muloqotini rivojlantirishga yordam bera olamiz. Yosh bolalar Nutqida uchraydigan nuqsonlar" atamasi bolalarning til ko'nikmalarini egallashi chog'ida yo'l qo'yadigan nutq xatolarini bildiradi. Bu xatolar so'zlarning noto'g'ri talaffuzidan tortib, gap tuzilishidagi grammatik xatolargacha bo'lishi mumkin. Garchi bu xatolar ota-onalar va g'amxo'rlik qiluvchilar uchun zararsiz yoki hatto yoqimli bo'lib tuyulishi mumkin bo'lsa-da, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ular aslida tildagi qiyinchiliklar yoki kechikishlarning belgisi bo'lishi mumkin.

Bolalar nutqidagi xatolarning yana bir turi morfosintaktik xatolar deb nomlanadi. Ushbu xatolar jumlar tuzilishidagi xatolarni o'z ichiga oladi, masalan, noto'g'ri fe'l shakllaridan foydalanish yoki muhim so'zlarni o'tkazib yuborish. Ushbu xatolar til rivojlanishining dastlabki bosqichlarida ham normal bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ular ba'zida sezilarli kechikishlar yoki til buzilishlarini ko'rsatishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yosh bolalarda nutq xatolarining paydo bo'lishiga yordam beradigan bir qator omillar mavjud. Misol uchun, tilga cheklangan yoki til qadrlanmagan yoki rag'batlantirilmaydigan uydan kelgan bolalar nutq xatolariga yo'l qo'yishi mumkin. Bundan tashqari, kognitiv yoki rivojlanish kechikishi bo'lgan bolalarda nutq xatolarining davom etishi xavfi yuqori bo'lishi mumkin. Ota-onalar va o'qituvchilar nutqdagi xatolar bolaning umumiy til rivojlanishiga mumkin bo'lgan ta'siridan xabardor bo'lishlari muhimdir. Agar bolaning nutqidagi xatolar uning yoshiga xos bo'lganidan tashqari davom etsa, defektolog yoki boshqa malakali mutaxassis bilan maslahatlashishga arziydi. Erta aralashuv har qanday asosiy til muammolarini hal qilishda va bolalarda kuchli til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlari, odatda, tug'ma yoki orttirilgan bo'lishi mumkin. Nutq nuqsonlarining paydo bo'lishiga quyidagi omillar sabab bo'lishi mumkin:

-Homiladorlik davrida onaning virusli kasalliklarga chalinishi, dori-darmonlarni noto'g'ri qabul qilishi.

-Tug'uruq vaqtida bola miyasiga yetarli kislorod yetib bormasligi.

-Bola tug'ilgandan keyin uch yoshgacha bo'lgan davrda og'ir infeksiya kasalliklarga chalinishi, miya jarohatlarini olishi.

-Bolaga gapirmaslik, so'zlarni to'liq va o'z nomi bilan aytmaslik, tilga kira boshlaganda savollariga javob bermaslik.

-Ota-ona yoki bobo-buvilar tomonidan "bola tilida" gapirish, masalan, nonni "nana", mushukni "miyov", kuchukni "vov-vov" deb atash.³

³ Soliyev I, Isodullayeva I. КОРРЕКЦИОННАЯ РАБОТА ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА //Американский журнал исследований в области гуманитарных и социальных наук. -2024/1.С. 64-67

Nutq nuqsonlarini bartaraf etish uchun, ota-onalar va tarbiyachilar bolalarning nutqini rivojlantirishni, kamchiliklarni bartaraf qilishni nazarda tutishi lozim. Nutqni rivojlantirishning samaradorligini oshirish uchun tevarak-atrof ob'ektlari ustida kuzatishlar o'tkazish, sayrlar va sayohatlar tashkil qilish ham muhimdir. Agar sizda yosh bolalar nutqida uchraydigan nuqsonlar haqida aniqroq savollar bo'lsa, iltimos, qo'shimcha ma'lumot berishingizni so'rayman. Shunda sizga yanada to'liqroq yordam berishim mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Yosh bolalar nutqida uchraydigan nuqsonlar kichik yoshdagi bolalarning til rivojlanishidagi keng tarqalgan hodisa bo'lib, ularning til ko'nikmalari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar haqida qimmatli ma'lumot beradi. Nutq xatolari tilni o'zlashtirishning odatiy qismi bo'lsa-da, ota-onalar va o'qituvchilar uchun bu xatolar qachon qo'shimcha baholash va aralashuv zarurligini ko'rsatishi mumkinligini bilish muhimdir. Nutqdagi xatolarga hissa qo'shadigan omillarni tushunish va erta yordam va yo'l-yo'riq ko'rsatish orqali biz bolalarga kuchli til ko'nikmalarini rivojlantirishga va muloqotda o'zlarining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga yordam bera olamiz.

References:

1. Ayupova.M.Y. —Logopediyall O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti Toshkent -2007.
2. Ayupova.M.YU —Korreksion ishlar metodikasi Ma'ruza matni .T-2001
3. Soliyev I, Isodullayeva I. КОРРЕКЦИОННАЯ РАБОТА ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА //Американский журнал исследований в области гуманитарных и социальных наук. - 2024/1.С. 64-67
4. Isodullayeva I., Махамматова F. INKLYUZIV TA'LIM-TENG IMKONIYATLAR ROYDEVORIDIR //Центральноазиатский журнал образования и инноваций. - 2023. -Т. 2. - №. 12. - С. 198-199.
5. Махмудова Мадинахон Собирхоновна, Исодуллаева Икболлой Садигжоновна TECHNOLOGIES FOR ELIMINATING SPEECH DEFECTS IN CHILDREN WITH PROBLEMS IN THE MUSCULOSKELETAL SYSTEM IN PRESCHOOL AGE //МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ GALAXY (GIIR). - 2023. - С. 1612-1617.
6. Махмудов Хуршид Шухратович, Исодуллаева Икболлой. ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ // Репозиторий с открытым доступом. -2023/3/18.- С. 765-771.